УДК 373.2

Капарова Н. К., Асаналиева Ш.Т.
Капарова Н. – магистрант, С. Нааматов атындагы НМУ
Асаналиева Ш. – улук окутуучу, С. Нааматов атындагы НМУ

БАШТАЛГЫЧ МЕКТЕПТЕ ДОЛБООРДУК ОКУТУУ ТЕХНОЛОГИЯСЫН 3-КЛАССТА КЛАССТЫК СААТ УЧУРУНДА УЮШТУРУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ТЕХНОЛОГИИ ПРОЕКТНОГО ОБУЧЕНИЯ В 3 КЛАССЕ НА УРОКЕ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

PECULIARITIES OF ORGANIZATION OF PROJECT TEACHING TECHNOLOGY IN THE 3RD GRADE DURING CLASS TIME IN PRIMARY SCHOOL

Аннотация. *Бул макалада башталгыч мектепте долбоордук окутуу технологиясын 3класста класстык саат учурунда уюштуруунун өзгөчөлүктөрү талданат.*

Аннотация. *В данной статье анализируются особенности организации технологии проектного обучения в 3 классе на уроках в начальной школе.*

Abstract. *This article analyzes the features of the organization of project teaching technology in the 3rd grade during class hours in primary school.*

Түйүндүү сөздөр: *башталгыч мектеп, долбоордук окутуу, класстык саат, өзгөчөлүктөр, технология, уюштуруу.*

Ключевые слова: *начальная школа, проектное обучение, классное время, особенности, технология, организация.*

Key words: *elementary school, project-based learning, class time, features, technology, organization.*

Жаш балдар үчүн жашоонун белгиленген тартипте жүрүшү абдан маанилүү, эң негизгиси, алар бул тартипти өздөрү түзүшүндө.

Астрид Линдгрен

Балалык курак бүгүнкү күндө тездик менен өзгөрүүдө. Биздин балдар коом, чоң адамдар үчүн азыркы жаңы жана түшүнүксүз реалдуулукта чоңоюшууда. Алар ата-энелери менен азыраак баарлашышат, ал эми азыркы чоңдор мурунку муундагы ата-энелерге караганда балдарынын эмне кылып жатканын азыраак билишет. Чынында эле, заманбап балдар менен атаэнелердин, коомчулуктун ортосундагы мамилеге таасир этиши мүмкүн болгон бир катар жаңы чакырыктар жана өзгөрүүлөр менен коштолот. Бул динамикага таасир этиши мүмкүн болгон факторлор, бул технологиялык прогресс. Технологиянын өнүгүшү менен балдар онлайн ресурстардын жана социалдык медианын кеңири спектрин пайдалана алышат. Бул балдардын интернетте өткөргөн убактысын көбөйтүп, үй-бүлөсү жана ата-энелери менен өткөргөн убактысын кыскартууда. Заманбап балдар мурунку муундарга салыштырмалуу технологиялык сабаттуулуктун жана санариптик түзүлүштөрдү билүүнүн жогорку деңгээлине ээ. Заманбап балдар кичинекей кезинен эле смартфондор, планшеттер жана компьютерлер сыяктуу санариптик аппараттарга ээлик кылат. Алар көбүнчө мектепке бара электе эле колдоно башташат. Көптөгөн билим берүү ресурстары жана тиркемелери балдарга технологияны ойноо аркылуу үйрөнүүгө жана маалыматты натыйжалуураак өздөштүрүүгө мүмкүндүк берген интерактивдүү жана кызыктуу окуу жолдорун сунуштайт.

Санариптик доордо төрөлгөн балдарды "санариптик нативдер"[1] деп аташат. Алар санариптик интерфейстерди интуитивдик түшүнүшөт жана жаңы технологияларга оңой ыңгайлашат. Digital Natives (англисче санариптик аборигендер); орус тилинде «санариптик муун», «санариптик аборигендер» — деген терминдер колдонулат, биринчи жолу америкалык Марк Пренски санариптик революциядан кийин төрөлгөн жана санариптик каналдар аркылуу маалымат алууга көнүп калган адамдарга карата колдонулган аталыш [1].

Заманбап коомдо балдар мектепке, кошумча иш-чараларга, спортко жана башка класстан тышкаркы иш-чараларга байланыштуу бош эмес графикке ээ болууда. Бул ошондой эле алардын ата-энелери менен өткөргөн убактысын кыскартат. Бул өзгөрүүлөр ата-энелер жана балдар үчүн жаңы кыйынчылыктарды жаратышы мүмкүн экенин моюнга алуу керек, бирок биргелешкен күч-аракет жана байланыш бул кыйынчылыктарды жеңүүгө жана үй-бүлө мүчөлөрүнүн ортосундагы байланышты чыңдоого жардам берүү бул мектептин, мугалимдин алдындагы талаптардын бири болууда. Заманбап талаптар менен үй-бүлөдө сапаттуу мамилелерди сактоонун ортосундагы тең салмактуулукту табуу маанилүү [2].

Мектепте долбоордук окутуу - заманбап педагогикалык практикага активдүү киргизилген окутуу ыкмасы. Ал окуучулардан жигердүү иштөөнү, кызматташууну, анализди, изилдөөнү жана чыгармачылыкты талап кылган реалдуу долбоорлордун же милдеттердин айланасында окуу процессин уюштурууга негизделген. Башталгыч мектепте, өзгөчө 3-класста долбоордук окутуу технологиясын уюштуруу кылдат пландаштырууну жана балдардын жаш өзгөчөлүгүнө ылайыкташтырууну талап кылат [3].

Долбоордук окутуу идеясынын тарыхына кайрылсак, бул педагогикалык идеялардын жана практикалардын эволюциясы жана өнүгүшү. Бирок, кээ бир мугалимдер жана билим берүү изилдөөчүлөр окутуунун бул ыкмасын иштеп чыгууга жана жайылтууга чоң салым кошушкан. Алардын арасында:

1. Америкалык философ жана педагог Джон Дьюи [5] долбоордук окутуунун негизин түзгөн активдүү окутуунун жана эксперименталдык-практикалык педагогиканын принциптерин өнүктүрүүгө маанилүү салым кошкон. Ал өз эмгектеринде мектепте билим берүүдөгү долбоордук иштердин маанисин белгилеп, билим берүүнүн практикалык багытына басым жасаган.
2. Америкалык мугалим Уильям Хьюлетт өзүнүн «көйгөйлүү окутуу» концепциясынын бир бөлүгү катары долбоордук окутуунун принциптерин иштеп чыгып, студенттер үчүн чыныгы мааниге ээ болгон окуу тапшырмаларынын маанилүүлүгүн баса белгилеген.
3. Советтик психолог Лев Выготский социалдык өз ара аракеттенүүнү жана жамааттык окууну түшүнүүгө олуттуу салым кошкон, бул долбоорду окутуунун ыкмаларына түздөн-түз байланыштуу.

"Долбоордук окутуу" терминининин аныктамасы контекстке жана педагогикалык ыкмаларга жараша өзгөрүшү мүмкүн. Жалпысынан алганда, бул билимди активдүү жана практикалык колдонууга, өз алдынча иштөө жана кызматташуу көндүмдөрүн өнүктүрүүгө, ошондой эле реалдуу көйгөйлөрдү чечүүгө багытталган окутуу ыкмасы.

Андреас Шейлер, Экономикалык Кызматташтык жана Өнүгүү Уюмунун (OECD) билим берүү жана көндүмдөрдү өнүктүрүү боюнча директору [4]: «Окуучуларга жана анын натыйжасында билим берүү системасына талаптар тез өзгөрүүдө. Мурда билим болгону адамдарга бир нерсеге үйрөтүү болсо. Бүгүнкү күндө, ушундай туруксуз жана

татаал дүйнөдө, билим берүүнүн маңызы- инсанга ишенимдүү ички өзөктү түптөө жана максаттарды коюу көндүмдөрдү өнүктүрүүгө жардам берүү болуп саналат.

Башталгыч мектепте, өзгөчө 3-класста долбоордук окутуу технологиясын уюштуруу кылдат пландаштырууну жана балдардын жаш өзгөчөлүгүнө ылайыкташтырууну талап кылат. Бул жерде эске алуу керек болгон кээ бир негизги аспектилер бар:

1. Долбоордун темасын тандоо: Долбоордун темасы кызыктуу жана үчүнчү класстын окуучулары үчүн жеткиликтүү болушу керек. Бул алардын кызыгуусун арттырып, изилдөө, чыгармачылык жана коммуникация сыяктуу ар түрдүү көндүмдөрдү өнүктүрүүгө мүмкүндүк бериши керек.

2. Группалык иш: Долбоордун үстүндө топтук иштөө балдарга кызматташуу, пикир алмашуу жана көйгөйлөрдү чогуу чечүү көндүмдөрүн өнүктүрүүгө мүмкүндүк берет. Бардык окуучулардын бирдей катышуусун камсыз кылуу жана топтун ар бир мүчөсү салым кошо тургандай милдеттерди бөлүштүрүү маанилүү.

3. Технологияны колдонуу: Технологиянын мүмкүнчүлүктөрү долбоорду үйрөнүү үчүн эң сонун курал боло алат. 3-класста балдар компьютерди жана интернетти билгичтик менен колдоно алышат. Вебсайттар, презентация программалары же видео редакторлор сыяктуу ресурстар долбоордун темасын изилдөө жана жыйынтык презентацияларын түзүү үчүн колдонулушу мүмкүн.

4. Мугалимдин көзөмөлү жана жетекчилиги: Мугалим долбоорду окутуу процессинде активдүү роль ойношу керек. Ал структураланган талкууларды уюштуруп, ой жүгүртүүнү стимулдаштыруу үчүн суроолорду берип, долбоордун үстүндө иштеп жатканда балдарга колдоо көрсөтүшү керек.

5. Натыйжалардын презентациясы: Долбоордун аяктоосу жыйынтыктарды класска же мектеп аудиториясына көрсөтүү менен белгилениши керек. Бул балдардын ораторлук чеберчилигин өнүктүрүүгө жана башкалар менен билимин бөлүшүүгө жардам берет.

6. Баалоо жана пикир: Балдарга алардын долбоордогу иши боюнча пикир билдирүү маанилүү [6].

Бул мугалим менен жеке баарлашууну да, топтун ичиндеги өз ара баа берүүнү да камтышы мүмкүн. Натыйжаларга гана эмес, долбоордун үстүндө иштөө процессине да өзгөчө көңүл буруу керек.

Бул аспектилерди эске алуу менен, мугалимдер окуучуларына кызыктуу жана билим берүүчү окуу мейкиндигин камсыз кылуу менен 3-класстагы класстык саатта башталгыч мектепте долбоордук окутуу технологиясын ийгиликтүү уюштура алууга долбоордун темасын тандоодо алардын кызыкчылыктарын, жаш өзгөчөлүктөрүн жана түшүнүү деңгээлин эске алуу маанилүү. Бул макаладагы идеялар Нарын районунун Эки Нарын айылынын Мукаш Мамбетов атындагы орто мектебинин башталгыч класстын окуучуларынын кызыкчылыктарына жана муктаждыктарына ылайыкташтырылган сунуштар.

Таблица 1

Башталгыч класстын окуучуларынын тандаган темалары

№	Тема	Мааниси	Жыйынтык	саны
1	Жаныбарды же өсүмдүктү изилдөө	Кызыктуу жаныбарды же өсүмдүктү тандап, анын жашоосу, өзгөчөлүктөрү, жашаган жерлери жана айлана-чөйрөгө тийгизген таасири боюнча изилдөө жүргүзүү	Презентация, китепче, жаныбардын же өсүмдүктүн дери моделдери	18
2	Тарыхый ка арман же окуя	Тарыхый каарманды же окуяны тандап, анын жашоосу же тарыхы жөнүндө изилдөө жүргүзүү. Белгилүү тарыхый инсандардын жашоосун изилдөө же дүйнөлүк тарыхтагы негизги окуя ларды өздөштүрүү	Презентация, китепче, эссе, баяндама, репортаж	17
3	Өлкөнү же маданиятты изилдөө	Кызыктырган өлкөнү же маданиятты тандап, анын географиясы, каада салты, ашканасы жана тили боюнча изилдөө жүргүзүү	Презентация, маданий бурчту түзө алышат, өлкө тамагын жасоо	14
4	Экологи ялык дол боор	Өз аймагындагы көйгөйлөрдү экологиялык изилдеп, аларды чечүүнүн жолдорун сунуштай алышат. Мисалы, алар суунун булганышы туу ралуу маалымат чогултуп же бак отур гузуу кампаниясына катышуу	Презентация, кампа ниялар, макала, экспе римент, лаборатори ялык изилдөө	15
5	Илимий ку булуштарды изилдөө	Илимий кубулушту тандап, анын се бептери жана кесепеттери боюнча изилдөө жүргүзүү. Мисалы, алар суу нун циклдерин, өсүмдүктөрдөгү про цесстерди же сезондук өзгөрүүлөрдү изилдөө	Презентация, кампа ниялар, макала, экспе римент, лаборатори ялык изилдөө	17
6	Creative Project	Өз колдору менен бир нерсе жаратып, чыгармачылык менен алектенүү. Ми салга, ГЭС куруу, мурөк суу табуу	Сүрөт тартуу, табигый материалдардан кол өнөрчүлүк жасоо же миниатюралык модел дерди түзүү боюнча мастер-класс өткөрүү	23
		Жалпы:		104

Балдарга теманы тандоо жана өз алдынча изилдөө мүмкүнчүлүгүн берүү маанилүү, бул алардын көндүмдөрүн жана когнитивдик кызыгуусун өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт. Башталгыч класстын окуучулары тандаган темалар таблицасынан *(таблица 1*) көрүнүп тургандай, бардык сунушталган темалар жагымдуу жана алардын тандоосу айлана-чөйрөнү таанууга көбүрөөк багытталган, мында окуучулар коомчулуктун, ата-энелердин катышуууна муктаж. Бул жерде тандоо бир нече теманы же баардыгын камтый алат.

Жалпы эсеп бул бенефициарлардын сонку көрсөткүчү деп карайлы. Окуучулар бул тандоодо 2 же 3 жолу кызыктуу деген теманы тандоо унушталган. Долбордук окутуу окуучуларды кызыктырган жана көйгөйлөрдү чечүү процессине активдүү катышууну талап кылган реалдуу долбоорлордун же милдеттердин айланасында курулган. Долбоордук окутуу бардык катышуучулардын кызматташуусуна жана активдүү катышуусуна багытталган [7].

Долбордук окутуу технологиясы окуучуларга окууда гана эмес, келечектеги жашоосунда жана карьерасында да пайдалуу боло турган көптөгөн негизги компетенцияларды өнүктүрүүгө мүмкүндүк берет. Долбоордук окутуунун максаты студенттердин көйгөйлүү ой жүгүртүүсүн, өз алдынчалыгын, кызматташуусун, чыгармачылыгын жана өзүн-өзү сыйлоосун камтыган көндүмдөрдүн комплексин өнүктүрүү болуп саналат. Окуучулар, адатта, изилдөө, талдоо, пландаштыруу жана ишке ашырууну талап кылган реалдуу долбоорлор боюнча топтордо иштешет. Долбоордук окутуудагы жетишкендиктерди баалоо, адатта, окуучулардын билимин жана көндүмдөрүн гана эмес, алардын топ менен иштөө, көйгөйлөрдү чечүү, өз идеяларын билдирүү жана чечим кабыл алуу жөндөмүн да баалайт. Баалоо жеке жетишкендиктерди да, долбоордун жамааттык натыйжаларын да камтышы мүмкүн. Долбоордук окутуу, адатта, студенттер үчүн көбүрөөк түрткү берет, анткени ал аларга реалдуу жана кызыктуу тапшырмалардын үстүндө иштөөгө, тандоо жана өзүн-өзү ишке ашыруу эркиндигине ээ болууга жана алардын ишинин дароо натыйжаларын көрүүгө мүмкүндүк берет.

Адабияттар:

1. Пренски М. Миру нужна новая образовательная программа: перевод с английского - М.: Лит. Учеба, 2016.
2. Лукша П. О., Кубиста Д., Ласло А., Попович М., Ниненко И. Образование для сложного общества («Образовательные экосистемы для общественной трансформации», доклад Global Education Futures и «Образование для сложного мира: зачем, чему и как», сборник тезисов форума Global Education Leaders' Partnership Moscow) - М.: Российский учебник, 2018.
3. Бобырев А. Д., Царьков И. С., Цуцких А. Ю., Рабинович П. Д. Современная модель обучения технологии: опыт школы № 29 г. Подольска // Школа и производство// № 4, 2018, стр. 25-36.
4. Герасимов Г. И. Трансформация образования - социокультурный потенциал развития российского общества: дис.д-ра филос. наук. - М., 2013.
5. Дьюи Дж. Демократия и образование: перевод с английского - М.: Педагогика-Пресс, 2000.
6. https://okuukeremet.com/
7. https://the.akdn/ru/kak-my-rabotaem/nashi-agentstva/fond-aga-hana/programma-shkoly2030